

Saidov Uktam Radjabbayevich

*Kamoliddin Bezzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti, Tasviriy san'at fakulteti,
Haykaltaroshlik kafedrasida katta o'qituvchisi*

ZAMONAVIY RANGTASVIRDA KOMPOZITSIYANI YECHIMI

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy rangtasvirda kompozitsiyaning yechimi, zamonaviy rangtasvirda kompozitsiyaning evolyutsiyasi, rassomlarning dinamik yaratishning an'anaviy usullaridan qanday ajralib chiqqani, zamonaviy rassomlarning tomoshabinlarning his-tuyg'ularini shubha ostiga qo'yadigan va hissiy reaksiyalarni uyg'otadigan jozibali kompozitsiyalarni yaratish strategiyalari tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: kompozitsiya, zamonaviy rangtasvir, assimetriya, dinamik muvozanat, vizual elementlar, an'anaviy usullar, vizual idrok.

Kirish:

Zamonaviy rangtasvirda kompozitsiya tushunchasi an'anaviy san'atni boshqaradigan qat'iy qoidalar va ramkalaridan chiqib, sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Klassik rangtasvirda kompozitsiya, xususan, Uyg'onish davridan boshlab, simmetriya, muvozanat va istiqbol kabi tamoyillarga amal qilgan. Ushbu ko'rsatmalar tasvir tekisligidagi elementlarning uyg'un va tartibli joylashishini ta'minladi, ko'pincha tomoshabinning ko'zini markaziy fokus yoki hikoyaga yo'naltirish uchun mo'ljallangan. Biroq, modernizmning paydo bo'lishi bilan rassomlar ushbu konvensiyalarni sinab ko'rishni va e'tiroz bildirishni boshladilar, bu esa san'atdagi o'rnatilgan me'yorlarni shubha ostiga qo'yish va dunyoni ko'rish va his qilishning yangi usullarini o'rganishga intilgan kengroq o'zgarishlarni aks ettirdi. Zamonaviy rassomlar mavhumlik, ifoda va innovatsiyalar bilan tobora ko'proq shug'ullanar ekan, kompozitsiya ushbu paydo bo'lgan ustuvorliklarga moslashish uchun rivojlandi, natijada zamonaviy rasmga ta'sir qilishda davom etadigan keng ko'lamli yondashuvlar paydo bo'ldi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

Zamonaviy rasmdagi aniq siljishlardan biri bu simmetriya va an'anaviy muvozanatdan ataylab uzoqlashish edi. Klassik kompozitsiya ko'pincha muvozanatli, uyg'un elementlar bilan o'ralgan markazni ta'kidlagan bo'lsa, zamonaviy rassomlar assimetriya va dinamizmning ekspressiv imkoniyatlarini o'rganishni boshladilar. Bu jarayonda ular yagona nuqtai nazar g'oyasini rad etib, o'rniga bir xil tasvir ichida bir nechta nuqtai nazarlarni taklif qilishdi. Ushbu yondashuv kompozitsiyani tushunish uslubini tubdan o'zgartirdi, chunki elementlarning joylashuvi endi tabiiy dunyoga taqlid qilish emas, balki shakl, rang va chiziq yangi, innovatsion usullarda o'zaro ta'sir qilishi mumkin bo'lgan mavhum ma'noni yaratish edi. Natijada, an'anaviy kompozitsiyalarning statik, tartibli tabiatidan farqli o'laroq, vizual elementlar doimiy harakatda bo'lgan ko'proq dinamik bo'lgan kompozitsiya turi bo'ldi.

Zamonaviy kompozitsiyaning muhim jihati rangni asosiy tarkibiy element sifatida ishlatishdir. Avvalgi davrlarda rang ko'pincha chiziq va shaklga bo'ysungan, birinchi navbatda realizmni kuchaytirish yoki ramziy ma'noni yetkazish uchun ishlatilgan. Zamonaviy rasmda, xususan, mavhum ekspressionizm kabi harakatlarda rang kompozitsiyani aniqlashda markaziy rol o'ynadi. Genri Matiss va Vasiliy Kandinskiy kabi rassomlar hissiy intensivlik va kompozitsion uyg'unlikni yaratish uchun qalin, o'zgarimas ranglardan foydalanganlar. Masalan, Matisse bo'shliqni tekislash va shakllarni soddalashtirish uchun rangdan foydalangan, bu esa tomoshabinning ko'zini an'anaviy nuqtai nazardan cheklovlarisiz tuval bo'ylab erkin harakatlanishiga imkon bergan. Kandinskiy esa rangning ruhiy va hissiy rezonansga ega ekanligiga ishongan va u o'zining mavhum asarlarini har qanday hikoya yoki tasviriy tuzilishga emas, balki turli ranglar va ular uyg'otadigan his-tuyg'ular o'rtasidagi munosabatlarga asoslangan holda yaratgan. Kompozitsion vosita sifatida rangga bo'lgan bu o'zgarish

abstraksiyaga kengroq modernistik qiziqish va mimetik tasvir cheklovlaridan xalos bo'lish istagini aks ettirdi.

Natijalar:

Zamonaviy kompozitsiyadagi yana bir muhim rivojlanish - bu geometrik abstraksiyadan kompozitsion ramka sifatida foydalanish. Bu yondashuv, ehtimol, eng mashhur Piet Mondrian tomonidan tasvirlangan bo'lib, uning De Stijl harakati bilan ishi rasmni uning eng asosiy elementlari: chiziq, shakl va ranggacha qisqartirishga harakat qildi. Mondrianning vertikal va gorizontaal chiziqlar va asosiy ranglar bloklaridan tashkil topgan kompozitsiyalari uyg'unlik va tartibning universal estetikasiga qaratilgan abstraksiyaning ekstremal shakli edi. Qattiq grid tuzilishiga rioya qilgan holda, Mondrian butunlay vakillik qilmaydigan kompozitsiyalar yaratdi, ammo baribir muvozanat va barqarorlik tuyg'usini etkazdi. Uning to'rdan foydalanishi nafaqat boshqa rassomlarga, balki me'morlar va dizaynerlarga ham ta'sir ko'rsatdi, bu rasmdagi kompozitsion strategiyalar tasviriy san'at va dizayning boshqa shakllariga qanday chuqur ta'sir ko'rsatishi mumkinligini ko'rsatdi.

Muhokama:

Geometrik abstraksiyaning qat'iy tartibidan farqli o'laroq, ko'plab zamonaviy rassomlar kompozitsiyaga ko'proq organik va spontan yondashuvlarni, xususan, abstrakt ekspressionizm va syurrealizm kabi harakatlarda ishtirok etganlarni o'rgandilar. Masalan, Jekson Pollokning mashhur suratlari an'anaviy kompozitsion strategiyalardan tubdan voz kechishni anglatadi. Rasm tekisligidagi elementlarni ehtiyotkorlik bilan tartibga solish o'rniga, Pollok o'z kompozitsiyalarining rasm chizish jarayonida paydo bo'lishiga imkon berdi. Uning taval bo'ylab bo'yoqni tomizish va sochish texnikasi har qanday aniq markaz yoki tuzilishga ega bo'lmagan murakkab, xaotik naqshlarni yaratdi va butun kompozitsiyaning yangi shaklini o'zida mujassam etdi.

Salbiy bo'shliqdan foydalanish ham zamonaviy kompozitsiyada muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Minimalist rassomlar, ayniqsa, o'z asarlaridagi vizual tartibsizlikni kamaytirishga intilib, o'rniga ob'ektlar va ular atrofidagi bo'shliqlar o'rtasidagi munosabatlarga e'tibor qaratdilar. Kompozitsiyaga bunday yondashuv soddalik va ravshanlikka modernistik qiziqishni, shuningdek, oldingi badiiy harakatlardagi dekorativ ortiqcha narsalarni rad etishni aks ettiradi. Shakl va bo'shliq o'rtasidagi o'zaro ta'sirga e'tibor qaratgan holda, bu rassomlar tomoshabinlarni hikoya yoki ramziylik bilan bog'liq bo'lmagan vizual tajribaning tozaligi haqida o'ylashga taklif qildilar.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy rangtasvirdagi kompozitsiya an'anaviy san'atning qat'iy qoidalaridan voz kechish, o'rniga keng ko'lamlil eksperimental yondashuvlarni qamrab olish bilan tavsiflanadi. Shakl va rangning mavhumligi, geometrik panjaralardan foydalanish yoki o'z-o'zidan va tasodifiylikni o'z ichiga olgan holda, zamonaviy rassomlar o'rnatilgan me'yorlarni shubha ostiga olish va vizual ifodaning yangi usullarini o'rganish uchun kengroq modernistik impulsni aks ettirgan holda kompozitsiya imkoniyatlarini qayta aniqladilar. Zamonaviy rassomlikdagi kompozitsion strategiyalarning xilma-xilligi harakatning yagona, dominant uslubdan voz kechishini ta'kidlaydi

Adabiyotlar ro'yxati:

1. S. Abdirasulov, N. Tolipov, Rassomlik. Darslik, T., Innovatsiya-Ziyo nashriyoti:, 2019.
2. Maxkamova, Saodat Baxtiyarovna. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda tasviriy san'atda kompozitsiyaning o'rnini va ahamiyati. 2023.
3. Baxtiyarovna, Saodat Maxkamova. Bo'lajak o'qituvchilarni maktabda peyzaj ishlarini badiiy tahlil qilishga tayyorlash. 2022.

4. Jabborov, Rustom Ravshanovich. Miniatyura darslarida kompozitsiya asoslarini o‘quvchilarga o‘rgatish orqali tasviriy san’at ko‘nikmalarini shakllantirish. 2019.